

[ELDAR] SALAYEV (SALAYEV)
AZƏRBAYCANA QARŞI

(Şikayət № 40900/05)

QƏRAR 9 noyabr 2010-cu il

Bu qərar Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilən hallarda qəti qərara çevriləcək. O, redaktə xarakterli dəyişikliklərə məruz qala bilər.

Salayev Azərbaycana qarşı işdə,
Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (Birinci Bölmə), *hakimlər:*
Kristos Rozakis (*Christos Rozakis*), *Sədr*,
Nina Vajiç (*Nina Vajic*),
Anatoli Kovler (*Anatoly Kovler*),
Xanlar Hacıyev (*Khanlar Hajiyev*),
Din Spilmann (*Dean Spielmanri*),
Corcio Malinverni (*Giorgio Malinverni*),
George Nikolau (*George Nicolaou*) və *Bölmə Katibi* Sören Nilsendən (*Soren Nielsen*) ibarət
tərkibdə Palatada iclas keçirərək,
18 oktyabr 2010-cu ildə qapalı müşavirə keçirərək, həmin tarixdə
qəbul edilmiş aşağıdakı qərarı elan edir:

PROSEDUR

1. İş İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqları müdafiəsi haqqında Konvensiyanın ("Konvensiya") 34-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan vətəndaşı Cənab Eldar Salayev ("şikayətçi") tərəfindən 10 noyabr 2005-ci ildə Məhkəməyə təqdim edilmiş Azərbaycan Respublikasına qarşı şikayət (№ 40900/05) əsasında başlanıb.
2. Hüquq yardımı ilə təmin olunmuş şikayətçini Bakıda vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olan Cənab M.Mustafayev⁴⁴ təmsil edib. Azərbaycan Hökumətini ("Hökumət") onun nümayəndəsi Cənab C.Əsgərov təmsil edib.
3. Şikayətçi konkret olaraq iddia edib ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş azadlıq hüququndan məhrum edilib; belə ki, onun şübhəli şəxs qismində ibtidai həbsdə saxlanma müddəti qanunla nəzərdə tutulmuş qırx səkkiz saatlıq həddi aşıb.
4. 28 noyabr 2006-cı ildə Birinci Bölmənin Sədri şikayət barədə Hökumətə məlumat verməyi qərara alıb. Həmçinin qərara alınıb ki, şikayətə mahiyyəti üzrə baxılması onun qəbul edilənliliyinə baxılması ilə eyni vaxtda həyata keçirilsin (29-cu maddənin 1-ci bəndi).

FAKTLAR

1.İŞİN HALLARI

5. Şikayətçi 1933-cü ildə anadan olub və Bakıda yaşayır.
6. Şikayətçi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının üzvü və sabiq prezidenti idi. O, fizika və riyaziyyat sahəsində elmi nailiyyətlərinə görə bir sıra sovet və Azərbaycan mükafatları ilə təltif olunub. Bir neçə dəfə SSRİ Ali Sovetinin deputat seçilib və 1995-cı il ilə 2000-ci il arasında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin (Parlament) üzvü olub.
7. Nəzərdən keçirilən hadisələr baş verən vaxt o, pensiyaya çıxmışdı.

8. 27 oktyabr 2005-ci ildə şikayətçi bir neçə nəfər yüksək vəzifəli cari və sabiq dövlət məmurları, eləcə də, vəzifədə olan səhiyyə və iqtisadi inkişaf nazirləri və Milli Məclisin istefa vermiş sabiq spikeri tərəfindən dövlət çevrilişinə cəhdlə bağlı cinayət işində şahid qismində Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinə (MTN) çağırıldı. İddia edildiyinə görə, bu dövlət çevrilişi cəhdi 6 noyabr 2005-ci il tarixli parlament seçkilərindən sonra kütləvi iğtişaşlar təşkil etməklə cari hökumətin devrilməsi vasitəsilə həyata keçirilməli idi.

A. Şikayətçinin həbsinin halları

/. Hadisələrə dair şikayətçinin fərziyyəsi

9. 27 oktyabr 2005-ci ildə təxminən səhər saat 10-da şikayətçi könüllü surətdə MTN-in binasına gəldi.

10. Şikayətçinin sözlərinə görə, oraya gəldikdən sonra zorla MTN-in binası daxilində saxlanıldı və nahar etmək üçün oranı tərk etməsinə icazə verilmədi. Bu müddət ərzində onun ailəsi ilə və ya özünün seçdiyi vəkillə əlaqə saxlamasına icazə verilmədi və sonradan o, dövlət tərəfindən təyin olunmuş vəkillə təmin olundu.

11. Saat 20.15-də MTN-in istintaq şöbəsinin baş müstəntiqi şikayətçinin və dövlət tərəfindən təyin olunmuş vəkilin iştirakı ilə şikayətçinin qırx səkkiz saatlığa şübhəli şəxs qismində saxlanması barədə tutma protokolu tərtib etdi. Müstəntiq qeyd etdi ki, şikayətçi Cinayət Məcəlləsinin 28, 220 və 278-ci maddələrinə uyğun olaraq kütləvi iğtişaşların təşkilinə və hakimiyyətin zorla ələ keçirilməsinə cəhd etmə cinayətlərində şübhəli bilinir.

12. Şikayətçinin sözlərinə görə, o, bu sənədin ikinci səhifəsində öz əli ilə yazdı ki, bütün ittihamları inkar edir. Lakin onun vəkilinə bu iki səhifəli sənədin yalnız birinci səhifəsinin surəti verildi.

2. Hadisələrə dair Hökumətin fərziyyəsi

13. Şikayətçi cinayət işi çərçivəsində şahid qismində MTN-ə çağırıldı və təxminən səhər saat 10.45-də MTN-in binasına gəldi.

14. Onun müstəntiq tərəfindən dindirilməsi saat 11.40-da başladı və 14.30-dək davam etdi. Bu dindirmədən sonra müstəntiq şikayətçi ilə sözügedən cinayət işində təqsirləndirilən şəxsin üzvləşdirilməsini həyata keçirməyi qərara aldı. Bu üzvləşdirmə saat 17.10-da başladı və 18-dək davam etdi. Şikayətçinin dövlət tərəfindən təyin olunmuş vəkili MTN-in binasına saat 19.57-də daxil oldu və saat 20.15-də şikayətçinin şübhəli şəxsi qismində qırx səkkiz saat müddətinə tutulması barədə protokol tərtib edildi.

15. MTN-in binasına gəldiyi andan üzvləşdirmə başa çatanaqədək şikayətçinin azadlığı məhdudlaşdırılmadı. O, xüsusi otaqda və ya kamerada saxlanmadı və onun MTN-in binasını tərk etməsi qadağan olunmadı. Bundan başqa, o, şahidlər üçün otaqda idi (orada telefon xətti vardı) və dindirmə başa çatdıqdan sonra təxminən saat 14.30-da nahara getməsi barədə müstəntiqin aydın təklifinə baxmayaraq, şikayətçi oruc tutduğunu bildirməklə nahara getməkdən imtina edib.

B. Şikayətçi barəsində həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi

16. 29 oktyabr 2005-ci ildə Baş Prokurorluğun prokurorunun qərarı ilə şikayətçi Cinayət Məcəlləsinin 28, 220.1 və 278-ci maddələrində nəzərdə tutulan cinayət əməllərində rəsmən ittiham edildi.

17. 29 oktyabr 2005-ci il saat 17.30-da Nəsimi Rayon Məhkəməsinin hakimi şikayətçiyə qarşı irəli sürülmüş rəsmi ittihamlara və həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi barədə prokurorun vəsatətinə istinad edərək şikayətçi barəsində üç ay müddətinə həbs qətimkan tədbiri seçdi. Hakim bu tədbir

üçün əsaslar qismində şikayətçinin ittiham edildiyi cinayət hərəkətlərinin ağırlığını, onun ədalət mühakiməsindən gizlənməsinin və istintaqa mane olmasının mümkünlüyünü göstərdi. Şikayətçi barəsində həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi ilə bağlı məhkəmə iclası MTN-in binasında keçirildi.

18. 31 oktyabr 2005-ci ildə şikayətçi Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 29 oktyabr 2005-ci il tarixli qərarından şikayət verərək bildirdi ki, qanunla nəzərdə tutulmuş qırx səkkiz saatlıq maksimal müddət həddi aşılmaqla şübhəli şəxs qismində bir neçə saat müddətinə həbsdə saxlanılıb. O, daha sonra iddia etdi ki, məhkəmə iclasının MTN-in binasında keçirilməsi müvafiq qanunun pozuntusu olub və hakim sadəcə prokurorun arqumentlərinə əsaslanıb və şikayətçinin cinayət əməli törətdiyinə dair əsaslı şübhə olub-olmadığını müəyyən etmək üçün hər hansı sübutu müstəqil şəkildə qiymətləndirməyib. Həmçinin qeyd etdi ki, məhkəmə həbsə qərarını qəbul edərkən onun yaşını, səhhətini və şəxsiyyəti ilə bağlı digər halları nəzərə almayıb.

19.2 noyabr 2005-ci ildə Apellyasiya Məhkəməsi Nəsimi Rayon Məhkəməsinin qərarını qüvvədə saxladı. Apellyasiya Məhkəməsi şikayətçinin həbsdə saxlanmasını dəstəkləyərək şikayətçinin ittiham edildiyi cinayət hərəkətlərinin ağırlığı və onun istintaqdan gizlənməsinin mümkünlüyü ilə bağlı birinci instansiya məhkəməsinin rəylərini təkrar etdi.

21. 20. 16 noyabr 2005-ci ildə Baş Prokurorluğun vəsatəti əsasında Nəsimi Rayon Məhkəməsi şikayətçi barəsindəki həbs qətimkan tədbirini məhkəməyə qədər polis nəzarətinə götürülmə preventiv tədbiri ilə əvəz etdi. Bu arada şikayətçi ciddi göz problemindən əziyyət çəkdiyinə görə Baş Prokurorluqdan xahiş etdi ki, onun Azərbaycanda mümkün olmayan təcili tibbi müalicə alması üçün ABŞ-a səfər etməsinə icazə verilsin. 15 fevral 2006-cı il tarixli məktubla Baş Prokurorluq şikayətçiyə məlumat verdi ki, onun məhkəməyə qədər Azərbaycanı tərk etməsi qadağan olunub.

22. Şikayətçinin adından Azərbaycanın hakimiyyət orqanlarına bir neçə məşhur alimin müraciətlərindən sonra (onlar şikayətçinin kor olacağına dair birbaşa riskin mövcud olduğunu iddia edir və onun müalicə almaq üçün ölkəni tərk etməsinə icazə vermələrini hakimiyyət orqanlarından xahiş edirdilər) 26 may 2006-cı il tarixli məktubla Baş Prokurorluq şikayətçiyə məlumat verdi ki, onun zəruri müalicə almaq üçün xaricə səfər etməsinə müstəsna qaydada icazə verilir.

23. Tərəflərlə son yazışmalar zamanı şikayətçiyə qarşı cinayət icraatının sonrakı mərhələləri barədə Məhkəməyə hər hansı məlumat təqdim edilməyib.

II. MÜVAFIQ DAXİLİ QANUNVERİCİLİK

24. İttiham elan olunması üçün barəsində tutulma haqqında qərar çıxarılmış şəxs, yaxud cinayət törətməkdə şübhəli bilindiyinə görə tutulmuş şəxs, yaxud da haqqında həbs, girov və ya ev dustaqlığı istisna olmaqla, qətimkan tədbiri seçilməsi barədə qərar çıxarılmış şəxs şübhəli şəxsdir (Cinayət Prosesual Məcəlləsinin (CPM) 90.1-ci maddəsi). İş üzrə hər hansı əhəmiyyət kəsb edən hallardan xəbərdar olan şəxs ittiham tərəfindən ibtidai araşdırma zamanı çağırılıb şahid qismində dindirilə bilər və şahid cinayət prosesini həyata keçirən orqanın çağırışı ilə istintaq və ya digər prosesual hərəkətlərdə iştirak etmək üçün gəlməli və dindirmədə ona məlum olan bütün halları üzrə suallara tam və düzgün cavab verməlidir (maddə 95.1 və 95.4.1).

25. CPM-in XVI fəslə, digər məsələlərlə yanaşı, cinayət törətməkdə şübhəli bilinən şəxsin tutulmasına (bundan sonra həmçinin "ilkin həbs", bəzən isə "polis tərəfindən həbsə alınma" adlandırılacaq) aiddir. Cinayət prosesində tutulma, digər şəxslərlə yanaşı, aşağıdakı şəxslərə tətbiq oluna bilər: a) cinayəti törətməkdə şübhəli olan şəxsə; və ya b) ittiham elan edilməli olan şəxsə və ya haqqında seçilmiş qətimkan tədbirinin şərtlərini pozan təqsirləndirilən şəxsə (maddə 147.1). Digər hallarla yanaşı, şəxsin cinayət törətməsinə şübhə yarandıqda; yaxud şəxsin cinayət törətməkdə ittiham olunması barədə cinayət təqibi orqanının müvafiq qərarı olduqda tutulma tətbiq edilə bilər (maddə 147.2).

26. CPM-in 148-ci maddəsi cinayət törətməsinə şübhə yarandıqda şəxsin tutulmasına aiddir. Təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror şəxsin tutulmasını, digər hallarla yanaşı, aşağıdakı hallarda tətbiq edə bilər: şəxs cinayət əməli törədərkən, yaxud bilavasitə cinayət əməli törətdikdən sonra cinayət başında yaxalandıqda; zərər çəkmiş, yaxud hadisəni görən şəxs cinayət əməlinin həmin şəxs tərəfindən törədilməsini birbaşa göstər-dikdə; şəxsin bədənində, üstündə, paltarında və ya istifadə etdiyi digər əşyalarda, yaşayış yerində, nəqliyyat vasitəsində cinayət əməlinin törədilməsini göstərən aşkar izlər müəyyən olunduqda (maddə 148.2).

27. 148.4-cü maddədə deyilir:

Bu Məcəllənin 148.1 və 148.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallardan biri mövcud olduqda tutulma müvafiq cinayət işi başlananadək həyata keçirilə bilər. Cinayət işinin başlanmasına dair qərar şəxsin tutulduğu andan 24 saat keçənədək qəbul olunmazsa, tutulmuş şəxs dərhal azad olunmalıdır. Belə qərar qəbul olunsada şəxsin tutulması 48 saatdan artıq davam edə bilməz. Tutulmuş şəxsə tutulduğu andan 48 saat keçənədək ittiham elan edilməli, həbslə bağlı prokurorun təqdimatı olduqda isə o, məhkəməyə gətirilməli, məhkəmə işə təxirə salınmadan baxmalı və onun haqqında həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və ya onun azad edilməsi haqqında qərar çıxarmalıdır".

28. 153-cü maddəyə əsasən, tutulmuş şəxsin hüquqlarının təmin olunması üçün cinayət prosesini həyata keçirən müvafiq orqanlar, digər hərəkətlərlə yanaşı, aşağıdakıları etməlidirlər: tutulmadan dərhal sonra şəxsə tutulmanın əsaslarını bildirmək, özünə və yaxın qohumlarına qarşı ifadə verməmək, müdafiəçinin yardımından istifadə etmək hüquqlarını izah etmək (maddə 153.2.1); tutulmuş şəxsi təxirə salınmadan müvəqqəti saxlama yerlərinə gətirmək, tutulma faktını qeydə almaq, protokollaşdırmaq və onu tutulma protokolu ilə tanış etmək (maddə 153.2.2); tutulmadan dərhal sonra şəxsin tutulması barədə qohumlarına xəbər vermək hüququnu təmin etmək (maddə 153.2.4); şəxsə tutulduğu andan vəkili və qanuni nümayəndəsi ilə ləyaqətli şəraitdə ünsiyyət saxlamaq imkanı yaratmaq (maddə 153.2.5-153.2.8) və s.

29. 153.3-153.4-cü maddələrdə deyilir:

"153.3. Tutulmuş şəxs cinayət prosesini həyata keçirən orqan tərəfindən aşağıdakı hallarda azad edilməlidir:

153.3.1.şəxsin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətməsi barədə şübhələr təsdiq edilmədikdə;

153.3.2.şəxsi gələcəkdə həbsdə saxlamaq üçün zərurət olmadıqda;

153.3.3.([2 iyul 2001-ci il tarixli qanunvericilik dəyişikliyi vasitəsilə çıxarılıb]);

153.3.4.... tutulma anından 48 saat müddətində tutulmuş şəxsi həbs etmək üçün məhkəmə qərarı verilmədikdə.

153.4. Bu Məcəllənin 153.3.1 və 153.3.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda tutulmuş şəxs müvafiq olaraq təhqiqatçı, müstəntiq, ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror və ya məhkəmə tərəfindən, bu Məcəllənin 153.3.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş halda isə həmçinin müvəqqəti həbsdə saxlama yeri üzrə müdiriyyətin rəhbəri tərəfindən azad edilə bilər ".

HÜQUQ MƏSƏLƏLƏRİ

I. KONVENSIYANIN 5-Cİ MADDƏSİNİN 1-Cİ BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

30. Şikayətçi şikayət etdi ki, qanunsuz olaraq azadlıqdan məhrum edilib; ona görə ki, hakimin yanına gətirilənə qədər daxili qanunvericiliyin icazə verdiyi qırx səkkiz saatlıq maksimum müddətdən artıq həbsdə saxlanılıb. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 (c) bəndinin müvafiq hissəsində deyilir:

"1. Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ var. Heç kəs qanunla müəyyən olunmuş aşağıdakı hallardan və qaydadan başqa azadlığından məhrum edilə bilməz:

c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun, yaxud törədildikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsasların olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

A. Şikayətin qəbul edilənliyi

31. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulan mənada aşkar əsassız deyil. O, daha sonra qeyd edir ki, şikayət hər hansı digər əsaslara görə də qəbul edilməz deyil. Buna görə də, o, qəbul olunan elan edilməlidir.

B. Şikayətin mahiyyəti

1. Tərəflərin arqumentləri

32. Hökumət şikayətçinin iddialarına etiraz etdi. O, qeyd etdi ki, şikayətçi MTN-in binasına saat 10.45-də gəlib və istintaqı aparan müstəntiq tərəfindən saat 11.40-dan 14.30-dək şahid qismində dindirilib. Daha sonra şikayətçi saat 17.10-dan 18.00-dək digər istintaq hərəkətində (üzləşdirmədə) iştirak edib. Hökumətin bildirdiyinə görə, şikayətçi MTN-in binasını tərk etməkdə sərbəst idi və xarici aləmlə sərbəst əlaqə yaratmaq imkanına malik idi. Bununla belə, Hökumət qəbul etdi ki, saat 20.15-də rəsmi protokol tərtib edilənə qədər şikayətçinin azadlığı, ola bilsin ki, məhdudlaşdırılıb, çünki təxminən saat 18.00-da üzləşdirmə başa çatdıqdan sonra şikayətçi MTN-in binasını tərk etməkdə sərbəst deyildi. Hökumət daha sonra bildirdi ki, hətta şikayətçinin həbsinin saat 18.00-da başladığını fərq etsək, qanunla icazə verilən qırx səkkiz saatlıq müddətə riayət edilib, ona görə ki, şikayətçi 29 oktyabr 2005-ci ildə saat 17.30-da hakimin yanına gətirilib.

33. Şikayətçi Hökumətin arqumentlərinə etiraz etdi. Konkret olaraq iddia etdi ki, ailə üzvləri ilə və ya özünün seçdiyi vəkillə əlaqə yaratmaq imkanına malik olmayıb və MTN-in binasına gəldikdən sonra oranı tərk etməsinə icazə verilməyib. Bu iddiasını təsdiqi olaraq şikayətçi daxili məhkəmələrdə onu təmsil edən, dövlət tərəfindən təyin olunmuş vəkilin imzaladığı ərizəni təqdim etdi. Həmin ərizədə vəkil bildirib ki, təyin olunmuş vəkil qismində 27 oktyabr 2005-ci ildə təxminən saat 18-də MTN-ə dəvət olunub, əvvəllər şikayətçini tanımayıb və şikayətçinin ailə üzvlərinə və ya tanıdığı vəkilə zəng vurmamasına icazə verilməyib. Həmçinin bildirib ki, şikayətçinin mobil telefonu əlindən alınıb.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

34. Məhkəmə bir daha bildirir ki, 5-ci maddənin 1-ci bəndində yer alan "qanuni" və "qanunla müəyyən olunmuş qayda" ifadələri mahiyyətcə milli qanunvericiliyi bildirir və oradakı maddi və prosessual normalara riayət etmək öhdəliyini bəyan edir. Adətən daxili qanunvericiliyi şərh və tətbiq etmək ilk növbədə dövlət orqanlarının, xüsusən də məhkəmələrin vəzifəsi olsa da, 5-ci maddənin 1-ci bəndinə aid olan hallarda həmin qanunvericiliyə riayət edilməməsi Konvensiyanın pozuntusuna səbəb olduqda vəziyyət başqa cürdür. Belə hallarda Məhkəmə milli qanunvericiliyə riayət edilib-edilmədiyini yoxlamaq üçün müəyyən səlahiyyətini tətbiq edə bilər və etməlidir (digər qərarlar arasında *bax: Duiyeb (Douiyeb) Niderlanda qarşı* [Böyük Palatanın qərarı], № 31464/96, 44-45-ci bəndlər, 4 avqust 1999-cu il).

35. Lakin milli qanunvericiliyə riayət edilməsi kifayət deyil: 5-ci maddənin 1-ci bəndi bundan əlavə tələb edir ki, hər hansı azadlıqdan məhrum etmə 5-ci maddənin məqsədinə, yəni fərdləri özbaşınalıqdan qorumaq məqsədinə uyğun olmalıdır. Burada əhəmiyyət kəsb edən məsələ təkcə şəxsin "azadlıq hüququ" deyil, həm də "toxunulmazlıq hüququdur" (digər qərarlar arasında *bax: Botsano (Bozano) Fransaya qarşı*, 18 dekabr 1986-cı il, 54-cü bənd, A Seriyaları, № 111; və *Vassink (Wassink) Niderlanda qarşı*, 27 sentyabr 1990-cı il, 24-cü bənd, A Seriyaları, № 185-A). Bu bir təməl prinsipdir ki, heç bir əsassız həbs 5-ci maddənin 1-ci bəndinə uyğun ola bilməz və 5-ci maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan həbsin "əsassızlığı" anlayışının hüdudları həbsin milli qanunvericiliyə uyğunluğu anlayışından genişdir; belə ki, azadlıqdan məhrum etmə daxili qanunvericilik baxımından qanuni olsa da, əsassız ola və beləliklə də Konvensiyaya zidd ola bilər (*bax: Saadi (Saadi) Birləşmiş Krallığa qarşı* [Böyük Palatanın qərarı, № 13229/03, 67-ci bənd, AİHM 2008-...]).

36. Şikayətçinin daxili qanunvericiliklə icazə verilən qırx səkkiz saatlıq maksimum müddət ötdükdən sonra hakimin yanma gətirilməsi və daxili qanunvericiliyin tələb etdiyi kimi həmin müddət bitdikdən sonra azad edilməməsi barədə şikayətinə gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, özlüyündə bu şikayətdə Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulan mənada şikayətçinin "dərhal hakimin yanına gətirilməsi" məsələsi qaldırılmır. Əslində, qaldırılan başlıca məsələ ondan ibarətdir ki, məhkəmənin həbs qərarına qədərki dövrdə şikayətçinin həbsdə saxlanması daxili qanunvericiliyin həmin həbs müddətinə tətbiq edilən konkret tələblərinə uyğun idimi? Beləliklə, şikayət şikayətçinin həmin müddət ərzində həbsdə saxlanmasının "qanuniliyinə" aid olduğuna görə, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi üzrə araşdırılmalıdır.

37. Bununla bağlı Məhkəmə, birincisi, şikayətçinin MTN-in binasına dəqiq surətdə nə vaxt daxil olduğunu müəyyən edəcək. İkincisi, o, şikayətçinin sözügedən müddətdə faktiki olaraq "azadlıqdan məhrum edilib-edilmədiyini" müəyyən edəcək. Əgər belədirsə, sonda o, həmin azadlıqdan məhrum etmənin "qanunilik" tələblərinə uyğunluğunu müəyyən edəcək.

38. Görünür, tərəflər razılaşırlar ki, şikayətçi könüllü surətdə 27 oktyabr 2005-ci ildə səhər MTN-in binasına gəlib. Lakin şikayətçinin MTN-in binasına dəqiq surətdə nə vaxt daxil olması məsələsində tərəflər arasında fikir ayrılığı var, şikayətçi iddia edir ki, oraya saat 10-da daxil olub, Hökumət isə iddia edir ki, şikayətçi oraya saat 10.45-də daxil olub.

39. Şikayətçinin MTN-in binasına daxil olduğu vaxtı müəyyən edərkən Məhkəmə belə hesab edir ki, Hökumətin mövqeyini təsdiqləyən hər hansı rəsmi sənəd olmadığı halda şübhə şikayətçinin xeyrinə həll olunmalıdır, çünki münasib və inandırıcı sübutlarla təsdiqlənən saatbasaat təfəssilatlı hesabat təqdim etmək vəzifəsi öncə Hökumətin üzərinə düşür. Məhkəmə qeyd edir ki, bununla bağlı aydın müraciətinin olmasına baxmayaraq, Hökumət müvafiq sənədlərin hər hansı surətbrini, məsələn, şikayətçinin dindirilmək üçün MTN-m binasına gəlməsi barədə çağırış vərəqəsinin surətini, dindirmənin və sözügedən üzləşdirmənin protokolunun surətini, şikayətçinin şübhəli şəxs qismində həbsə alınması barədə protokolun tam surətini və ya şikayətçinin həbsə alınması ilə bağlı hər hansı digər sənədi təqdim etməyib. Beləliklə, Hökumətin öz faktoloji iddiasını təsdiq edən inandırıcı və münasib sübut təqdim edə bilmədiyini nəzərə alaraq, Məhkəmə razılaşıır ki, şikayətçi faktiki olaraq MTN-in binasına 27 oktyabr 2005-ci ildə təxminən saat 10-da daxil olub.

40. Daha sonra müəyyənəşdirmək lazımdır ki, orada olduğu müddətdə şikayətçi azadlıqdan məhrum edilmişdimi? Bununla bağlı Məhkəmə bir daha bildirir ki, azadlıqdan məhrum etmənin baş verib-vermədiyini müəyyən etmək üçün başlanğıc nöqtəsi kimi müvafiq fərdin konkret vəziyyəti götürülməli konkret halda ortaya çıxan müxtəlif amillərin məcmusu, məsələn, sözügedən tədbirin növü, davam etmə müddəti, nəticələri və tətbiq edilmə üsulu nəzərə alınmalıdır (*bax: Qutsardi (Guzzardi) İtaliyaya qarşı*, 6 noyabr 1980-ci il, 92-ci bənd, A

Seriyaları, № 39). Məhkəmə zahiri əlamətlərin arxasındakı məqamlara baxmalı və barəsində şikayət edilən situasiyanın reallıqlarını araşdırmalıdır (*bax: Van Droogenbroek (Van Droogenbroeck) Belçi-kaya qarşı*, 24 iyun 1982-ci il, 38-ci bənd, A Seriyaları, № 50). Hətta şəxs özü könüllü gələrək həbsə alınmasını istədikdə belə, azadlıq hüququ həmin şəxsin 5-ci maddənin müdafiəsindən yararlanmaq imkanını itirməsinə yol verməyəcək dərəcədə vacib hüquqdur (*bax: De Wilde, Ooms və Versip Belçikaya (De Wilde, Ooms and Versyp) Belçikaya qarşı*, 18 iyun 1971-ci il, 65-ci bənd, A Seriyaları, № 12).

41. Məhkəmə qeyd edir ki, şikayətçi dindirilmək üçün könüllü gəlib. Şikayətçinin MTN-in binasına gəlişindən sonra baş vermiş hadisələrə gəldikdə, şikayətçinin dindirilməsi və üzvləşdirilməsi barədə hər hansı protokol olmadığına, yaxud onun MTN-in binasına gəlişindən sonra hər hansı prosessual hərəkətlər həyata keçirilmədiyinə görə bu hadisələrin dəqiq hallarını müəyyən etmək çətindir.

42. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, şikayətçinin qollan qandallanmasa da, o, qapalı kameraya salınmasa da və ya hər hansı başqa formada fiziki məhdudiyətlərə məruz qalmasa da, görünür, ailə üzvləri ilə və ya özünün seçdiyi vəkillə əlaqə yaratmaq imkanına malik olmayıb. Bu məsələ ilə bağlı Məhkəmə Hökumətin belə bir arqumentini qəbul edə bilməz ki, şikayətçi şahid otağında yerləşdirilib və həmin otaqda telefon xətti olub. Hadisələrin bu fərziyyəsi şikayətçinin dövlət tərəfindən təyin olunmuş vəkillə təmin olunması faktına və onun vəziyyəti ilə bağlı həmin vəkilin qeydlərinə ziddir (yuxanda 33-cü bəndə bax). Üstəlik, Hökumət öz arqumentini təsdiqləyən hər hansı sübut təqdim etməyib. Məhkəmə həmçinin Hökumətin bu arqumentini də qeyri-real hesab edir ki, şikayətçinin şübhəli şəxs qismində qırx səkkiz saat müddətinə həbsə alınması barədə protokol tərtib edilənə qədər şikayətçi MTN-in binasını tərk etməkdə sərbəst olub. Konkret olaraq, şikayətçi MTN-in binasını tərk etməkdə həqiqətən sərbəst idisə, Hökumət şikayətçinin hər hansı səbəb olmadan nəyə görə saat 14.30-dan 17.10-dək (hadisələrə dair Hökumətin versiyasına əsasən, dindirmənin başa çatdığı vaxtdan üzvləşdirmənin-başlandığı vaxtadək olan dövr) MTN-in binasında qaldığına dair əqləbatan izahat təqdim etməyib.

43. Uyğun olaraq, Məhkəmə hesab edir ki, 27 oktyabr 2005-ci ildə təxminən saat 10-dan şikayətçi 5-ci maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan mənada "azadlıqdan məhrum edilib".

44. Belə halda, 29 oktyabr 2005-ci ildə şikayətçi barəsində həbs qətimkan tədbiri haqqında məhkəmə qərarının çıxarıldığı vaxta qədərki dövrdə şikayətçinin tutularaq ilkin həbsə alınmasının 5-ci maddənin 1-ci bəndindəki "qanunilik" tələblərinə uyğun olub-olmadığını nəzərdə nəzərdən keçirmək qalır.

45. Məhkəmə qeyd edir ki, şəxsin cinayət törətdiyinə dair şübhə olduqda, daxili qanunvericilik hüquq-mühafizə orqanlarına məhkəmə qərarı olmadan şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsi tutmaq və həbs etmək səlahiyyəti verir, bunda məqsəd cinayət işinə başlamaq və həmin şəxsi onun həbsdə saxlanmasının davam etdirilməsi barədə qərar çıxarmaq səlahiyyətinə malik olan hakimin yanına gətirməkdir.

Qanunvericilikdə deyilir ki, həbsə alınmış şəxs tutulduqdan sonra qırx səkkiz saat ərzində hakimin yanına gətirilməli, o isə ya şəxsin həbsdə saxlanması, ya da dərhal azad edilməsi barədə qərar verməlidir (yuxanda 27-29-cü bəndlərə bax). Bundan başqa, CPM-in 153.3.4-cü maddəsi birmənalı şəkildə tələb edir ki, tutulma anından qırx səkkiz saat müddətində tutulmuş şəxsin həbsi barədə məhkəmə qərarı verilmədikdə tutulmuş şəxs azad edilməlidir. Uyğun olaraq, tutulmuş şəxs ilkin qırx səkkiz saatlıq müddətdən sonra yalnız onun həbsi barəsindəki məhkəmə qərarı əsasında həbsdə saxlanıla bilər. Hər hansı şəraitdə bu müddətin uzadılmasının mümkünlüyünü, yaxud bunun sadəcə qeyri-məcburi xarakterli indikativ müddət olduğunu göstərən əlamət də yoxdur və Hökumət bunun əksini göstərməyib və ya iddia etməyib (əks hal üçün *bax: mutatis mutandis, Kayzer (Kaiser) Avstriyaya qarşı*, № 17073/04, 20-ci və 33-cü bəndlər, 15 mart 2007-ci il).

46. Bu işdə şikayətçi 27 oktyabr 2005-ci ildə saat 10 radələrində faktiki olaraq azadlıqdan məhrum edilib; onun barəsində həbs qətimkan tədbiri ilə bağlı məhkəmə iclası isə 29 oktyabr 2005-ci ildə təxminən saat 17.30-da keçirilib. Uyğun olaraq, hakimin yanma gətirilənə qədər şikayətçi təxminən əlli beş saat ərzində, yəni daxili qanunvericiliklə icazə verilən maksimum müddətdən təxminən yeddi saat artıq həbsdə saxlanılıb.

47. Beləliklə, məhkəmə qərarı olmadan şikayətçinin CPM-in 148-ci və 153-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş qırx səkkiz saatlıq müddətdən artıq müddət ərzində həbs-də saxlanması daxili qanunvericiliyə zidd olub və buna görə də, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan mənada "qanunsuz" olub.

48. Uyğun olaraq, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi pozulub.

II. KONVENSIYANIN İDDİA EDİLƏN DİGƏR POZUNTULARI

49. Şikayətçi Konvensiyanın 5-ci və 6-cı maddələrinə istinadən ümumi şəkildə şikayət etdi ki, onun tutularaq həbsə alınması qanunsuz olub və onun həbsi ilə bağlı ölkədaxili məhkəmə icraatı ədalətli olmayıb. O, daha sonra Konvensiyanın 13-cü və 14-cü maddələrinə əsasən şikayət etdi ki, daxili hüquqi müdafiə vasitələri səmərəsiz olub və siyasi baxışlarına görə ona qarşı ayrı-seçkilik edilib.

50. Lakin sərəncamında olan bütün materialları nəzərə alaraq və barəsində şikayət edilən məsələlərə səlahiyyəti çərçivəsində baxaraq, Məhkəmə hesab edir ki, şikayətin bu hissəsi Konvensiyanın pozuntusunun hər hansı əlamətim aşkara çıxarmır. Buradan belə nəticə çıxır ki, şikayətin bu hissəsi aşkar əsassız olduğuna görə 35-ci maddənin 3-cü bəndinə əsasən qəbul edilməzdir və Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 4-cü bəndinə uyğun olaraq rədd edilməlidir.

III. KONVENSIYANIN 41-ci MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

51. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

"Əgər Məhkəmə Konvensiya və onun Protokollarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir".

52. Şikayətçi Məhkəmə Reqlamentinin 60-cı Qaydasının tələb etdiyi şəkildə əvəzin ədalətli ödənilməsi barədə tələb irəli sürməyib. Uyğun olaraq, Məhkəmə hesab edir ki, bu səbəbdən ona hər hansı məbləğin təyin edilməsi tələb olunmur.

BU ƏSASLARA GÖRƏ, MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ:

1. 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi üzrə şikayəti qəbulolunan, ərizədəki qalan şikayətləri isə qəbulolunmayan *elan edir*;

2. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi pozulub.

Qərar ingilis dilində tərtib edilib və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 9 noyabr 2010-cu ildə qərar barədə yazılı məlumat verilmişdir.

Sören Nilsen   Kristos Rozakis
Katib   Sədr